ការស៊ើបអង្កេតរបស់តុលាការលើករណី ឌុច និងការពិនិត្យ នៅលើដំណើរការអង្គជំនុំជម្រះ

ទីលី នីម

កាំង ហ្កេកអ៊ាវ ហៅ ឌុច ប្រហែលជាសមាជិកនៃរបបខ្មែរក្រហមដែលត្រូវបានស្គាល់ជាអន្តរជាតិ និងត្រូវបានចាប់ខ្លួនមុនពេលអង្គជំនុំជម្រះ ។ ឌុច ជាមនុស្សទីមួយដែលត្រូវបានចោទប្រកាន់និងឃុំខ្លួនដោយតុលាការ ហើយក៏ជាមនុស្សទីមួយដែលនឹងត្រូវបានកាត់ទោសជាផ្លូវការដែរ ។ ការកាត់ទោស ឌុច នឹងចាប់ផ្តើមនៅខែមីនា ឆ្នាំ២០០៩ ។

១) ជីវប្រវត្តិសង្ខេប

ឌុច កើតនៅឆ្នាំ១៩៤២ នៅប្រទេសកម្ពុជា ជាជនត្រូវចោទដែលមានវ័យក្មេងជាងគេមុនពេលមានសវនាការអង្គជំនុំជម្រះ ។ ឌុច ជាគ្រូបង្រៀនគណិតវិទ្យាដែលទទួលការបណ្តុះបណ្តាល ហើយគាត់ចូលរួមជាមួយខ្មែរក្រហមនៅទសវត្សរ៍៦០ ។ ឌុច ត្រូវបានឃុំខ្លួនដោយរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ប៉ុន្តែត្រូវដោះលែងវិញដោយសារផ្នែកមួយនៃការលើកលែងទោសទូទៅ ខណៈពេលរដ្ឋប្រហារ លន់ នល់ ឆ្នាំ១៩៧០ ។ បន្ទាប់ពីជ័យជម្នះខ្មែរក្រហម នៅឆ្នាំ១៩៧៥ ឌុច ត្រូវបានចូលរួមក្នុងការបង្កើតគុកនៅភ្នំពេញ ដែលត្រូវបានរំដោះថ្មីៗ ។ ពីរឆ្នាំក្រោយមក ឌុច បានក្លាយទៅជាប្រធានមន្ទីរសន្តិបាលនគរបាលសម្ងាត់របស់ខ្មែរក្រហមនិងមេបញ្ជាការគុកស-២១ (ដែលស្គាល់ជាទួលស្លែង) ។ ឌុច ភៀសខ្លួនពីភ្នំពេញនៅឆ្នាំ១៩៧៩ នៅពេលរបបខ្មែរក្រហមដួលរលំ ។

ខណៈពេលដែលចលនាខ្មែរក្រហមត្រូវបានបែកខ្ញែក ឌុច បាត់បង់ទំនាក់ទំនងជាមួយមេដឹកនាំរបស់ខ្លួន និងចលនាខ្មែរក្រហម ។ នៅឆ្នាំ១៩៩៦ ឌុច បានប្តូរទៅកាន់សាសនាគ្រិស្ត ។ គាត់ត្រូវបានចាប់ខ្លួននិងឃុំឃាំងដោយអាជ្ញាធរកម្ពុជានៅឆ្នាំ១៩៩៩ បន្ទាប់ពីអ្នកការសែតដឹងពីអត្តសញ្ញាណរបស់គាត់ ។

២) ផ្ទេរទៅអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា និងទទួលការស៊ើបអង្កេតដោយតុលាការ

ការគ្រប់គ្រងនិងនីតិវិធីរបស់អង្គជំនុំជម្រះយោងតាមប្រពៃណីច្បាប់ខុំមិនឡូនិងស៊ីវីលឡូ និងរួមបញ្ចូលលក្ខណៈខ្លះដែលមនុស្សមួយចំនួនប្រហែលជាមិនដឹងដោយសារគេមិនដឹងពីប្រព័ន្ធតុលាការអាមេរិក ។ នៅអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា សហព្រះរាជអាជ្ញាសំដៅទៅលើមនុស្សដែលធ្វើការចោទប្រកាន់ជនសង្ស័យនិងបទល្មើសទៅកាន់ការិយាល័យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត ។ ការិយាល័យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតដើរតួនាទីដូចជាគណៈវិនិច្ឆ័យនៅអាមេរិក ទោះបីជាវាមានឯករាជ្យភាពច្រើនជាងក៏ដោយ ។ ការិយាល័យ

សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត ដឹកនាំការស៊ើបអង្កេតជនត្រូវចោទដោយខ្លួនឯង ហើយនៅទីបញ្ចប់ធ្វើការសម្រេចថាតើគួរតែចេញដីការៀបរាប់ពីបទឧក្រិដ្ឋ ដែលនឹងត្រូវធ្វើការអះអាងនៅពេលកាត់ទោស ។ ការិយាល័យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតមិនមានយុត្តាធិការ ស៊ើបអង្កេតទៅលើសកម្មភាព លុះត្រាណាសហព្រះរាជអាជ្ញាបានស្នើឲ្យធ្វើការស៊ើបអង្កេត ប៉ុន្តែសហព្រះរាជអាជ្ញាមិនអាចធ្វើការចោទប្រកាន់ទេ ប្រសិនបើមិនមានការអនុញ្ញាតពីការិយាល័យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត ។ ការកាត់ទោសនឹងចាប់ផ្ដើមបន្ទាប់ពីការិយាល័យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតចេញដីកាដំណោះស្រាយសង្ស័យដែលហៅថាជនត្រូវចោទ ។ នៅអំឡុងពេលស៊ើបអង្កេត ប្រសិនបើមានករណីជាក់លាក់ ការិយាល័យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតអាចសម្រេចឃុំខ្លួនជនត្រូវចោទដែលហៅថាការឃុំខ្លួនបណ្ដោះអាសន្នបាន ។

នៅខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០៧ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានដាក់ដីកាបញ្ជូនរឿងទៅស៊ើបសួរ ឌុច និងជនត្រូវចោទទាំង៤រូបដោយសម្ងាត់ ទៅកាន់ការិយាល័យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត ។ ការិយាល័យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតសម្រេចឃុំខ្លួន ឌុច បណ្ដោះអាសន្ន នៅថ្ងៃទី៣០ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០៧ អាស្រ័យហេតុនេះ ឌុច ត្រូវបានផ្ទេរពីមន្ទីរឃុំឃាំងតុលាការយោធាកម្ពុជាទៅអង្គជំនុំជម្រះ ។ មេធាវីរបស់ ឌុច ធ្វើការប្ដឹងឧទ្ធរណ៍នឹងសេចក្ដីសម្រេចឃុំឃាំង ឌុច ដោយអះអាងថា ដំណោះស្រាយតែមួយគត់នៅក្រោមច្បាប់អន្តរជាតិចំពោះការបំពានទៅលើ ឌុច ដោយឃុំខ្លួនគាត់រយៈពេល ៨ឆ្នាំ ដោយមិនមានការកាត់ទោសដោយតុលាការយោធាកម្ពុជា គឺការដោះលែង ឌុច ភ្លាមៗ ហើយម្យ៉ាងទៀត ឌុច មិនស័ក្ដិសមនឹងវិធានផ្ទៃក្នុង៦៣(៣) ដែលចែងអំពីការឃុំខ្លួនបណ្ដោះអាសន្នទេ ។ អង្គបុរេជំនុំជម្រះដែលមានចៅក្រមកម្ពុជា៣រូបនិងចៅក្រមអន្តរ-ជាតិ២រូបបានបើកសវនាការលើបណ្ដឹងឧទ្ធរណ៍នេះ ។ ចៅក្រម ន័យ ថុល បានដកខ្លួនចេញពីសវនាការបណ្ដឹងឧទ្ធរណ៍ ហើយត្រូវបានជំនួសដោយចៅក្រមបម្រុងគឺចៅក្រម ប៉ែន ពេជ្រសាលី ។ អង្គបុរេជំនុំជម្រះយល់ស្របនឹងសេចក្ដីសម្រេចរបស់ការិយាល័យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតដែលសម្រេចឃុំខ្លួន ឌុច នៅអំឡុងពេលស៊ើបអង្កេតដោយមូលហេតុថា ការឃុំឃាំងគាត់ពីមុនដោយតុលាការយោធាមិនជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងអង្គជំនុំជម្រះឡើយ អាស្រ័យហេតុនេះ ចៅក្រមនៃអង្គជំនុំជម្រះមិនអាចដោះលែងគាត់បានឡើយ ។ ដោយសារ ឌុច ស្របនឹងលក្ខខណ្ឌនៃវិធានផ្ទៃក្នុង៦៣(៣) ការិយាល័យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតសម្រេចឃុំខ្លួន ឌុច នៅអំឡុងពេលស៊ើបអង្កេត ។

នៅខែកញ្ញា ការិយាល័យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតបានបំបែកការទទួលខុសត្រូវរបស់ ឌុច ចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មដែល ឌុច បានប្រព្រឹត្តនៅមន្ទីរស-២១ចេញពីបទល្មើសដែលបានចោទប្រកាន់ នៅក្នុងដីកាបញ្ជូនរឿងឲ្យស៊ើបសួរ ដែលស្ថិតនៅក្រោមការស៊ើបអង្កេតរបស់តុលាការ ។ ឌុច សហការជាមួយការស៊ើបអង្កេតរបស់តុលាការហើយយល់ស្របនឹងបទសម្ភាសន៍ចំនួន២១ ។ នៅខែឧសភា ឆ្នាំ២០០៨ ការិយាល័យសហ-

ចៅក្រមស៊ើបអង្កេតបានបញ្ចប់ការស៊ើបអង្កេតរបស់ខ្លួន ។ នៅខែកក្កដា មេធាវីការពារក្តី និងព្រះរាជអាជ្ញា បានដាក់ដីកាសន្និដ្ឋានស្ថាពរនិងអនុស្សរណៈ ឆ្លើយតបជាបន្តបន្ទាប់ ។

នៅថ្ងៃទី៨ ខែសីហា ឆ្នាំ២០០៨ ការិយាល័យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតចេញដីកាដំណោះស្រាយ ចោទប្រកាន់ ឌុច ចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិនិងការរំលោភបំពានយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរ ទៅលើអនុសញ្ញាក្រុងហ្សឺណែវ ។ ឌុច ត្រូវបានចោទប្រកាន់ពីបទប្រព្រឹត្តបញ្ជា រៀបចំផែនការញុះញង់ ជួយនិងជំរុញឲ្យមានបទល្មើសទាំងនោះ ។ គាត់ក៏ត្រូវបានចោទប្រកាន់នៅក្រោមគោលការណ៍នៃការទទួលខុសត្រូវក្រោមបទបញ្ជា ។ ទោះបីជាព្រះរាជអាជ្ញា បានស្នើឲ្យការិយាល័យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតធ្វើការស៊ើបអង្កេត ឌុច ចំពោះបទល្មើសមនុស្សឃាតនិងទារុណកម្មដែលជាបទល្មើសក្នុងស្រុកក៏ដោយ ក៏ការិយាល័យសហចៅក្រមស៊ើប អង្កេតបានបដិសេធនឹងសំណើនោះដែរ ហើយលុបចោលបទល្មើសទាំងនោះពីដីកាដំណោះស្រាយថ្ងៃទី៨ ខែសីហា ដោយមូលហេតុ ថាបទល្មើសទាំងនោះបានដាក់បញ្ចូលក្នុងបទល្មើសអន្តរជាតិដែលយកមកចោទប្រកាន់ ឌុច រួចទៅហើយ ។

៣) បណ្តឹងឧទ្ធរណ៍របស់សហព្រះរាជអាជ្ញាប្រឆាំងនឹងដីកាដំណោះស្រាយ

ដោយមិនពេញចិត្តនឹងការខកខានរបស់ការិយាល័យ សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតដែលមិនចោទប្រកាន់ ឌុច ចំពោះបទល្មើសមនុស្សឃាតនិងទារុណកម្មដែលជាបទល្មើសក្នុងស្រុកនិងការខកខានមិនបានដាក់ឲ្យ ឌុច ទទួលខុសត្រូវជាសហចារី សហព្រះរាជអាជ្ញាបានប្តឹងឧទ្ធរណ៍ប្រឆាំងនឹងដីកាដំណោះស្រាយ ។ បណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ត្រូវបានបើកសវនាការដោយចៅក្រម៥រូបនៅអង្គបុរេជំនុំជម្រះ ទោះបីជាចៅក្រម ន័យ ថុល បានដកខ្លួន ហើយត្រូវបានជំនួសដោយចៅក្រម ប៉ែន ពេជ្រសាលី ក៏ដោយ ។

ចំពោះមូលហេតុទីមួយនៃបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍គឺការមិនរាប់ បញ្ចូលបទល្មើសក្នុងស្រុក សហព្រះរាជអាជ្ញា បានអះអាងថាការ បកស្រាយពន្យល់របស់ការិយាល័យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត ដែលថាបទល្មើសអន្តរជាតិ បានដាក់បញ្ចូលបទល្មើសក្នុងស្រុករួចទៅហើយ នឹងរារាំងមិនឲ្យមានការចោទប្រកាន់បទល្មើសក្នុងស្រុកនៅតុលាការ ។ ជាងនេះទៅទៀត សហព្រះរាជអាជ្ញាបានអះអាង ថាបទល្មើសអន្តរជាតិមានធាតុផ្សំដែលមិនមាននៅក្នុងបទល្មើសក្នុងស្រុក ហើយបទល្មើសក្នុងស្រុកនីមួយៗមានធាតុផ្សំដែលមាននៅក្នុងបទល្មើសអន្តរជាតិ ។ មេធាវីការពារក្តីមិនមានយោបល់អ្វីចំពោះបញ្ហានេះទេ ប៉ុន្តែបានអះអាងថាវាគួរតែត្រូវយកមកពិចារណានៅតុលាការហើយការកែប្រែដីកាដំណោះស្រាយនឹងបង្កឲ្យមានការពន្យារពេលដោយមិនសមហេតុសមផល ។

ចំពោះមូលហេតុទីពីរនៃបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ ការខកខានមិនចោទប្រកាន់ ឌុច ឲ្យទទួលខុសត្រូវជាសហចារី នៅក្រោមទម្រង់នៃ ការទទួលខុសត្រូវជាសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម សហព្រះរាជអាជ្ញាបានអះអាងថាទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវចំពោះការបញ្ជាញុះញង់ និងមានផែនការ ដែលមាននៅក្នុងការចោទប្រកាន់មិនទូលាយគ្រប់

គ្រាន់សម្រាប់គ្រប់ដណ្តប់លើសកម្មភាពឧក្រិដ្ឋកម្មរបស់ ឌុច ហើយ ទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវពីរផ្សេងទៀតរបស់ការចោទប្រកាន់ ដែលជាការសមគំនិតនិងរួមគំនិត និងការទទួលខុសត្រូវជាអ្នកដឹកនាំមិនបានបង្ហាញពីតួនាទីឧក្រិដ្ឋកម្មមជ្ឈិមដែល ឌុច បានប្រព្រឹត្តនៅមន្ទីរស-២១ទេ ។ សហព្រះរាជអាជ្ញាអះអាងថាសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមស័ក្តិសមបំផុតសម្រាប់យកមកបង្ហាញពីភាពពិតនៃការចូលរួមរបស់ ឌុច នៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មដែលកើតឡើងនៅមន្ទីរស-២១ ហើយបានធ្វើកំណត់សម្គាល់ថាដីកាដំណោះស្រាយរួមមានអង្គហេតុសម្រាប់ចោទប្រកាន់ថា ឌុច ត្រូវទទួលខុសត្រូវនៅក្រោមសកម្មភាពឧក្រិដ្ឋកម្ម ។

នៅទីបញ្ចប់ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានអះអាថា សកម្មភាពឧក្រិដ្ឋកម្មស័ក្តិសមនឹងគ្រប់លក្ខខណ្ឌទាំង៤ដែលតម្រូវឲ្យយកមកប្រើប្រាស់នៅអង្គជំនុំជម្រះ ។ ទី១ វាមានចែងនៅក្នុងច្បាប់បង្កើតអង្គជំនុំជម្រះ, ទី២ វាជាផ្នែកមួយនៃទំនៀមទម្លាប់ច្បាប់អន្តរជាតិនៅពេលដែលឧក្រិដ្ឋកម្មត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើង, ទី៣ ជនត្រូវចោទអាចដឹងពីទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវនៅពេលដែលឧក្រិដ្ឋកម្មត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើង និងទី៤ជនត្រូវចោទអាចស្មានដឹង ថាខ្លួនត្រូវទទួលខុសត្រូវចំពោះសកម្មភាពរបស់ខ្លួន ។ មេធាវីការពារក្តីមិនបានឆ្លើយតបនឹងបញ្ហាអស់រយៈពេលជាយូរ ប៉ុន្តែ ធ្វើកំណត់សម្គាល់ថា ឌុច បានបង្ហាញពីការចូលរួមរបស់ខ្លួននៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មរួមដែលកើតឡើងនៅមន្ទីរស-២១ ហើយបញ្ហានោះ ត្រូវបានលើកឡើងជាលទ្ធភាពនៃការប្រើប្រាស់សហកម្មភាពឧក្រិដ្ឋកម្មរួមនៅអង្គជំនុំជម្រះដោយមិនរំលោភទៅលើការដាក់កំហិត ប្រឆាំងនឹងច្បាប់ក្រោយអង្គហេតុ (ដែលស្គាល់ជាគោលការណ៍គ្មានបទល្មើសគ្មានច្បាប់ចែង) ជាពិសេសចំពោះសេចក្តីតែងនៃគោលការណ៍ដែលមានភាពអន់ថយ ។

សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម ជាមធ្យោបាយចម្រូងចម្រាស់នៃការបង្កើតការទទួលខុសត្រូវនៅក្នុងច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ ។ វាមានភាពខុសគ្នាបី ទីមួយនិងជាទម្រង់មូលដ្ឋានបំផុតសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម ១) យកប្រើនៅពេលដែលអ្នកចូលរួមក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្ម ធ្វើសកម្មភាពតាមមូលដ្ឋាននៃផែនការទូទៅនិងមានការប៉ុនប៉ងទូទៅ ។ ទីពីរឬទម្រង់ជា«ប្រព័ន្ធ»សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម ២) យកមកប្រើនៅពេលដែលក្រុមមនុស្សធ្វើសកម្មភាពតាមផែនការទូទៅដូចជាករណីដែលកងយោធាធ្វើប្រតិបត្តិការមន្ទីរឃុំឃាំង ។ ទីបីឬជាទម្រង់«ពង្រីក» សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម ៣) យកមកប្រើក្នុងស្ថានភាពដែលអ្នកចូលរួមម្នាក់ជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងសកម្មភាពដែលហួសពីផែនការទូទៅដែលជាផលវិបាកនៃគម្រោងនោះដែលអាចគិតទុកមុនបាន ។

ដោយមិនច្បាស់ថា ភាពផ្សេងគ្នានៃគោលការណ៍នេះគឺជាផ្នែកនៃច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិ ហើយថាតើអាចយកមកអនុវត្តន៍នៅអង្គជំនុំជម្រះបានឬអត់ អង្គបុរេជំនុំជម្រះបានស្នើឲ្យអ្នកជំនាញច្បាប់អន្តរជាតិនិងអង្គការបីគឺ លោកសាស្ត្រាចារ្យ អេម បូស នៅមជ្ឈមណ្ឌលសិទ្ធិមនុស្ស និងលោកសាស្ត្រាចារ្យ អេនថូនីខេស៊ីស នៅ Legal Pluralism ដែលស្ថិតនៅសាកលវិទ្យាល័យម៉ាក់ហ្គីល និងសមាជិកផ្សេងទៀតនៃ Journal

of International Criminal Law ដាក់សារណាដោយសង្ខេបស្តីពីបញ្ហានេះ ។ លោកសាស្ត្រាចារ្យ អេមបូស អះអាងថាមានតែសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម គឺជាផ្នែកនៃច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិ នៅអំឡុងពេលរបបខ្មែរក្រហមទេ ហើយសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម២ អាចត្រូវបានចាត់ទុកជាផ្នែកមួយនៃច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិបច្ចុប្បន្នប្រសិនបើយកមកបកស្រាយឲ្យតូចចង្អៀត ។ ផ្ទុយពីសាស្ត្រាចារ្យ អេមបូស សាស្ត្រាចារ្យ ខេស៊ីស និងក្រុមការងារមកពីសាកលវិទ្យាល័យម៉ាក់ហ្គីលអះអាងថា ទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវដែលស្រដៀងគ្នាទៅនឹងសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម ១ ២ និង៣ គឺជាផ្នែកនៃច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិនៅអំឡុងរបបខ្មែរក្រហម ហើយភាពខុសគ្នានៃសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមទាំងបីស័ក្តិសមនឹងទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវនៅតុលាការ ។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ក្រុមម៉ាក់ហ្គីល ធ្វើកំណត់សម្គាល់ថាករណីច្បាប់ដែលគាំទ្រសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម៣មានសភាពខ្សោយជាងករណីច្បាប់ដែលគាំទ្រសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម១និង២ ។

ដោយជឿថាសេចក្តីសម្រេចឲ្យអនុវត្តន៍សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម នឹងផ្តល់ផលប្រយោជន៍ដល់សំណុំរឿងរបស់ខ្លួន មេធាវីការពារជនត្រូវចោទមានបំណងដាក់សារណាបផ្លាញពីទស្សនៈរបស់ខ្លួន ។ មេធាវីរបស់ អៀង សារី ជាអ្នកទីមួយដែលសុំដាក់សារណា ទាក់ទងនឹងសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមដោយសម្អាងលើមូលហេតុថា អៀង សារី ត្រូវបានចោទប្រកាន់ថាបានចូលរួមក្នុងការរៀបចំផែនការឧក្រិដ្ឋកម្មទូទៅដូចជា ឌុច អាស្រ័យហេតុនេះ អៀង សារី អាចទទួលផលប្រយោជន៍ពីលទ្ធផលនៃបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ ។ អង្គបុរេជំនុំជម្រះបានបដិសេធនឹងបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ដោយអះអាងថា វិធានផ្ទៃក្នុងអនុញ្ញាតឲ្យតែភាគីធ្វើសារណាប៉ុណ្ណោះ ហើយការទទួលខុសត្រូវចំពោះសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមអាចនឹងមិនយកប្រើជាមួយ អៀង សារី ប្រសិនបើយកមកប្រើជាមួយ ឌុច រួចហើយនោះ ។ បន្ទាប់មក មេធាវីរបស់ អៀង សារី បានប្រឆាំងនឹងសាស្ត្រាចារ្យ ខេស៊ីស មិនឲ្យដាក់សារណា ដោយសម្អាងមូលហេតុថាគាត់បានសរសេរពីទស្សនៈដែលណែនាំឲ្យសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមជាទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវនៅក្នុងច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ ខណៈពេលដែលលោកជាមន្ត្រីយុត្តិធម៌នៅសាលាឧទ្ធរណ៍នៅតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិសម្រាប់អតីតប្រទេសយូហ្គោស្លាវីនៅឆ្នាំ១៩៩៩ ។ ដោយយោងទៅតាមសេចក្តីសម្រេចពីមុនអង្គបុរេយល់ថា មេធាវី អៀង សារី ខ្វះខាតជំហរចំពោះការស្នើនេះ ។ នៅទីបញ្ចប់ជនត្រូវចោទដែលនៅសល់ទាំង៤នាក់បានស្នើធ្វើអន្តរាគមន៍ទាក់ទងនឹងបញ្ហាសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម ។ អង្គបុរេជំនុំជម្រះនៅតែមិនយល់ស្រប ហើយបដិសេធនឹងសំណើនោះដោយសម្អាងទៅលើសេចក្តីសម្រេចពីរពីមុនដែលទាក់ទងនឹងបញ្ហានេះ ។

អង្គបុរេជំនុំជម្រះ ចេញសេចក្តីសម្រេចទាក់ទងនឹងបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍របស់សហព្រះរាជអាជ្ញាកាលពីថ្ងៃទី៨ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០៨ ។ ដោយសារតែវិធានផ្ទៃក្នុងនៃអង្គជំនុំជម្រះមិនបានបញ្ជាក់ពីវិសាលភាពនៃអំណាចរបស់អង្គបុរេដើម្បីធ្វើសេចក្តីសម្រេចទៅលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍នៅក្នុងដីកាដំណោះស្រាយ អង្គបុរេជំនុំជម្រះបានចេញ

សេចក្តីសម្រេចលើកទីមួយដោយមួយចំនួនទាក់ទងនឹងបញ្ហានីតិវិធី ។ សេចក្តីសម្រេចបានលើកឡើងថាវិសាលភាពនៃការពិនិត្យដីកាដំណោះស្រាយរបស់អង្គបុរេជំនុំជម្រះមានកំណត់ ចំពោះមូលហេតុដែលលើកឡើងនៅក្នុងបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ អង្គបុរេជំនុំជម្រះមានអំណាចធ្វើសេចក្តីសម្រេចដោយឯករាជ្យទៅលើចរិតលក្ខណៈច្បាប់នៃបទល្មើសនិងទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវ ដែលមាននៅក្នុងដីកាដំណោះស្រាយដោយមិនសំដៅទៅដីការបស់ការិយាល័យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត ។ ជាងនេះទៅទៀត បញ្ហាដែលលើកឡើងនៅក្នុងបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍មិនអាចយកមកដោះស្រាយនៅពេលកាត់ក្តីដូចដែលមេធាវីការពារក្តីបានអះអាង ពីព្រោះបទដ្ឋានអន្តរជាតិនិងមាត្រា៣៥ថ្មីនៃច្បាប់អង្គជំនុំជម្រះតម្រូវថាជនត្រូវចោទត្រូវតែទទួលបានព័ត៌មានដោយសង្ខេបពីចរិតលក្ខណៈនិងមូលហេតុនៃការចោទប្រកាន់ ។

ចំពោះមូលហេតុទីមួយនៃបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ គឺការខកខានមិនបានចោទប្រកាន់បទល្មើសជាតិអង្គបុរេជំនុំជម្រះលើកឡើងថា ការសម្លាប់ដែលបានប៉ុនប៉ងទុកមុននិងការធ្វើទារុណកម្មដែលបទល្មើសជាតិគួរតែត្រូវបានរួមបញ្ចូលនៅក្នុងដីកាដំណោះស្រាយ ពីព្រោះបទល្មើសទាំងនោះរួមមានធាតុផ្សំដែលមិនមាននៅក្នុងអត្ថន័យនៃបទល្មើសអន្តរជាតិដែលត្រូវបានចោទប្រកាន់នៅក្នុងដីកាដំណោះស្រាយ ហើយនៅក្រោមច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិគេអាចចោទប្រកាន់បទល្មើសលើសពីមួយចំពោះអង្គហេតុនោះ ។

ចំពោះមូលហេតុទីពីរនៃបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ គឺការខកខានមិនបានរួមបញ្ចូលសហកម្មឧក្រិដ្ឋម្ចូរមជាទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវ អង្គបុរេជំនុំជម្រះទុកចោលបញ្ហាលំបាកដែលថាតើគួរតែយកសហកម្មឧក្រិដ្ឋម្ចូរមមកប្រើប្រាស់នៅក្នុងអង្គជំនុំជម្រះឬអត់ ។ អង្គបុរេជំនុំជម្រះបែរជាលើកឡើងថា សហកម្មឧក្រិដ្ឋម្ចូរមមិនអាចយកមកប្រើក្នុងករណី ឌុច ពីព្រោះ ឌុច មិនត្រូវបានជូនដំណឹងពីការចោទប្រកាន់ពីសហកម្មឧក្រិដ្ឋម្ចូរមមុនពេលសហព្រះរាជអាជ្ញាដាក់ដីកាសន្និដ្ឋានស្ថាពរដោយយោងទៅតាមមាត្រា២១ (១)ឃ) ។

៨) អង្គហេតុនៃដីកា ដំណោះស្រាយនិងការចោទប្រកាន់

ដីកាដំណោះស្រាយផ្តោតទៅលើតួនាទីរបស់ ឌុច ដែលជាមេបញ្ជាការមន្ទីរស-២១ត្រូវបានស្គាល់ជាគុកទួលស្លែង ដែលមានទីតាំងនៅភ្នំពេញ ។ ដីកានោះបាននិយាយរៀបរាប់ពីសាច់រឿងប្រវត្តិសាស្ត្រនិងនយោបាយនៃរបបខ្មែរក្រហម ដោយចាប់ផ្តើមពីការរំដោះភ្នំពេញនៅខែមេសា ឆ្នាំ១៩៧៥ ។ នៅពេលដែលខ្មែរក្រហមឡើងកាន់អំណាច គេចាប់ផ្តើមបេសកកម្មដែលគាត់តែងឡើងដើម្បីជំនួសរចនាសម្ព័ន្ធសេដ្ឋកិច្ចនិងនយោបាយទៅជារចនាសម្ព័ន្ធ«បដិវត្តន៍»ថ្មី ។ ការបញ្ជូនប្រជាជនពីភ្នំពេញទៅធ្វើការនៅក្នុងសហករណ៍កសិកម្មនៅជនបទនិងការចាប់ផ្តើមបង្កើត ការអប់រំ ការសួរចម្លើយនិងមន្ទីរសន្តិសុខដែលគាត់តែងឡើងដើម្បីស្វែងរកនិងបោសសម្អាតអ្នកក្បត់បក្សត្រូវបានសម្រេចបានដោយជោគជ័យ ។ ខ្មែរក្រហមមានជម្លោះជាមួយ

វៀតណាម ចាប់តាំងពីខ្លួនបានឡើងកាន់អំណាចនៅខែមេសា ឆ្នាំ១៩៧៥ រហូតដល់វៀតណាមវាយបែកភ្នំពេញនៅខែមករា ឆ្នាំ១៩៧៩ ។

យោងទៅតាមដីកាដំណោះស្រាយមន្ទីរស-២១ និងសម្ភារៈ គ្រប់គ្រងនៅភ្នំពេញត្រូវបានបង្កើតឡើងដើម្បីពង្រីកគោលដៅនៃការបង្កើតសង្គមថ្មី ។ គោលបំណងរបស់គេគឺដើម្បីសម្លាប់សត្រូវបក្ស ។ អ្នកទោសដែលមកដល់មន្ទីរស-២១ត្រូវបានកំណត់ថាស្លាប់ ទោះបីជាពួកគេត្រូវបានបញ្ជូនទៅទីនោះដោយសារទោសកំហុសក៏ដោយ ។ ដូចដែលពេលវេលាកន្លងទៅ សមាជិកខ្មែរក្រហមដែលត្រូវបានសង្ស័យថាមិនស្មោះត្រង់ត្រូវបានបញ្ជូនទៅមន្ទីរស-២១ ដើម្បីសួរចម្លើយនិងសម្លាប់មានចំនួនកាន់តែច្រើន ។ អ្នកទោសដែលបញ្ជូនទៅស-២១តែងតែត្រូវបានបញ្ជូនទៅទាំងគ្រួសារ ។ ឯកសារបង្ហាញឲ្យឃើញថា យ៉ាងហោចណាស់អ្នកទោសចំនួន១២.៣៨០នាក់ ដែលមានគ្រប់វ័យនិងគ្រប់ភេទ ត្រូវបានជាប់ឃុំឃាំងនៅទួលស្លែង ហើយមានតែប៉ុន្មាននាក់ប៉ុណ្ណោះដែលនៅរស់ ។ ដីកាដំណោះស្រាយបានសង្ខេបពីតួនាទីរបស់ ឌុច នៅក្នុងឋានានុក្រមខ្មែរ-ក្រហមនិងនៅស-២១ព្រមទាំងការគ្រប់គ្រងរដ្ឋបាលនៅក្នុងគុករបស់ ឌុច ។ ដីកានោះបានរៀបរាប់ពីវិធីសាស្ត្រដែលប្រើដើម្បីស្រង់យកចម្លើយសារភាពនៅស-២១ ការប្រើប្រាស់ចម្លើយសារភាពទាំងនោះស្ថានភាពនៃការជាប់ឃុំឃាំងនិងនីតិវិធីនៃការសម្លាប់ ។ វាបង្កើតជាបទល្មើសស្របច្បាប់ដែលកើតឡើងពីអង្គហេតុទាំងនិងទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវទាំងនេះ ។ ដីកាដំណោះស្រាយបានធ្វើការសន្និដ្ឋាន ដោយមានរៀបរាប់ពីចរិតលក្ខណៈរបស់ ឌុច រួមទាំងការផ្លាស់ប្តូរទៅប្រកាន់សាសនាគ្រិស្តរបស់គាត់នៅឆ្នាំ១៩៩៦ និងការសហការរបស់គាត់ជាមួយការស៊ើបអង្កេតរបស់ការិយាល័យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត ។

៥) ការចូលរួមរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី

ជនរងគ្រោះនៃរបបខ្មែរក្រហមប្រហែលជាចូលរួម ដោយផ្ទាល់នៅក្នុងដំណើរការនីតិវិធីដោយតាំងនាមជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីដែលជាលក្ខណៈមួយដកស្រង់ចេញពីនីតិវិធីកម្ពុជា ប៉ុន្តែមិនដែលត្រូវបានអនុម័តដោយតុលាការដែលប្រើប្រាស់ច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិទេ ។ ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីនឹងចូលរួមគ្រប់ដំណើរការសួម្បីតែអង្គបុរេដែលវិសាលភាពនៃការចោទប្រកាន់និងការការពារក្តីមានលក្ខណៈខុសគ្នា ។ ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីចំនួន២៨រូបបានចូលរួមក្នុងដំណើរការនីតិវិធីប្រឆាំងនឹង ឌុច មុនពេលចេញដីកាដំណោះស្រាយ ។ មេ-ធាវីសម្រាប់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីពីរបានដាក់សារណាអំពីបញ្ហាសហកម្មខក្រិដ្ឋកម្មរួមមុនអង្គបុរេ ។ បច្ចុប្បន្នដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី៩៤រូបបានស្នើចូលរួមក្នុងដំណើរការកាត់ក្តី ។